

СТАН УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ НА ВІТЧИЗНЯНИХ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Сьогодні переважну частину валового національного продукту розвинутих країн світу забезпечують машинобудівні підприємства. В Україні ці підприємства реалізують близько 10-13 % продукції промисловості та займають третє місце в загальній структурі реалізованої продукції переробної промисловості. Для визначення стану, в якому перебувають на сьогодні машинобудівні підприємства, необхідно дослідити їх кількість, обсяг реалізованої ними продукції, частку підприємств, що є збитковими, обсяги таких збитків, фінансовий результат (сальдо) діяльності, рентабельність операційної діяльності та низку інших показників.

Обсяг реалізованої продукції машинобудівних підприємств в період 2003-2014 років має тенденцію до зростання, за виключенням 2009 р., 2012 р., 2013 р. та 2014р. (-29,52 % та - 6,66 %) середній приріст в рік становить 19,76 %. Також зберігає позитивну тенденцію кількість машинобудівних підприємств, що є чинником прямого впливу збільшення обсягів виробництва. В середньому приріст становить 146 підприємств в рік, за винятком 2006-2007 рр. та 2013-2014 рр., де спостерігається зменшення в середньому на 187 підприємств. Частка збиткових машинобудівних підприємств за досліджуваний період в середньому становить 34,86 %.

Максимальна частка збиткових підприємств за досліджуваний період становила 39,3 %, що спричинило збитків на суму 6384,9 млн. грн. у 2009 р. У 2014 р. частка збиткових підприємств у порівнянні з попереднім роком зросла на 0,7 % та знизилась на 3,7 % порівнюючи із базовим значенням. Рентабельність операційної діяльності в середньому за досліджуваний період – 5,33 %. Середньорічна кількість інноваційно-активних підприємств 412. Середня кількість найманих працівників в машинобудуванні за рік становить – 705,19 тис. осіб. Максимальна кількість зайнятих працівників у машинобудуванні протягом досліджуваного періоду припадає на 2003 р. (810 тис. осіб) та має негативну тенденцію зниження в середньому на 30,57 тис. осіб в рік.

В структурі операційних витрат – матеріальні займають більше 50 % та практично щорічно зростають. Максимальна їх частка складала 80,3 % у 2014 р. Таке зростання зумовлюється низкою причин, однією з яких може бути зростання витрат на придбання та утримання запасів, що використані в одному операційному циклі.

Показники активів та пасивів підприємств машинобудування зростають в кожному із досліджуваних періодів, середній темп приросту в рік складає – 1,9 % (13436,46 млн. грн.). Серед активів – збільшуються оборотні та необоротні, відповідно в пасивах зростають: власний капітал, довгострокові та поточні зобов'язання, забезпечення наступних витрат і платежів. В структурі оборотних активів значну частку займають запаси, що забезпечують уникнення простоювання внаслідок відсутності матеріальних ресурсів. Запаси також є акумулятором коштів, які можна використати для покращення діяльності підприємств.

Обсяги запасів у вартісному вираженні зростають в кожному наступному періоді в середньому на 419,58 млн. грн., темп приросту становить – 14,52 % в рік. Збільшення запасів товарно-матеріальних цінностей в основному відбувається через збільшення виробничих запасів, усереднена величина яких в досліджуваному періоді становить 2112,93 млн. грн. (66,85 %).

Досліджуючи процес управління запасами на машинобудівних підприємствах України, ми акцентували увагу на визначенні ключових проблем, що виникають при їх управлінні табл. 1. Переважна більшість опитуваних респондентів (менеджерів різних рівнів управління машинобудівних підприємств) стверджують, що ключовою проблемою управління запасами є складність та витратність впровадження і застосування методів формування та поповнення

запасів, про що також свідчать дані опитування, де 75 % досліджуваних підприємств не використовують спеціальних методів при управлінні запасами. До причин виникнення такої проблеми належать: комп'ютеризація методів, необхідність пристосування програмного забезпечення до особливостей функціонування підприємства, відсутність матеріального забезпечення, людський чинник тощо.

Таблиця 1

Пріоритетність ключових проблем, що виникають при управлінні запасами на досліджуваних машинобудівних підприємствах України станом на 01.01.2014 р.

Проблеми, що виникають при управлінні запасами	Частка позитивних відповідей респондентів, %
1. Складність та витратність впровадження і застосування методів формування та поповнення запасів	94
2. Погано побудоване складське господарство	88
3. Зменшення обігових коштів	75
4. Нереалістичні плани формування та поповнення запасів	69
5. Багатоманітність методів формування та поповнення запасів	59
6. Ненадійність постачальників	44
7. Законодавчі зміни	44
8. Недостатність інформаційного забезпечення	38
9. Недостатня кваліфікація працівників, пов'язаних із запасами	28
10. Погана інфраструктура	25
11. Дестабілізація виробничої діяльності	25
12. Недостовірність отриманої інформації	12
13. Інший варіант	6

Примітка: побудовано автором на основі результатів анкетування менеджерів різних рівнів управління машинобудівних підприємств України, досліджуючи стан управління запасами

Ще однією вагомою причиною є погано побудоване складське господарство (88 % опитаних респондентів також відзначили і цю проблему), адже його формування здійснювалось ще при створенні підприємств з урахуванням прогнозування, мотивів та політики формування запасів того часу. Лише деякі підприємства реорганізували складське господарство для покращення стану управління запасами. Вітчизняні підприємства, що започатковували свою діяльність в останні десятиліття зустрічались із проблемою наявності площ під формування складського господарства та обмеженості ресурсів.

Переважна більшість опитаних респондентів (81 %) до найважливіших проблем при управлінні запасами відносять зменшення обігових коштів. Також, на думку респондентів, вагомою проблемою є нереалістичні плани, що формують підприємства (69 % опитаних респондентів). До проблем, що виникають при управлінні запасами, респонденти ще зараховують дію низки чинників внутрішнього та зовнішнього середовища (працівників, постачальників, інфраструктуру тощо).

На підставі даних Державної служби статистики України та результатів діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств проведено дослідження стану управління запасами і визначено основні показники, що характеризують діяльність машинобудівних підприємств та стан формування запасів в період 2003-2014 рр. На основі сформованої репрезентативної вибірки виявлено особливості управління запасами на вітчизняних машинобудівних підприємствах шляхом використання спеціально розробленої анкети, що надало можливість визначити основні проблеми управління запасами на машинобудівних підприємствах.

1. *Матеріали Державної установи «Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.smida.gov.ua>.*

2. *Статистична інформація галузі промисловості України за 2005-2011 рр. Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.*